

ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area (AANZFTA)
Economic Cooperation Support Program (AECSP)

សៀវភៅមូលដ្ឋានសម្រាប់ចៅក្រមអាស៊ានស្តីពីការប្រកួតប្រជែង

បង្កើតឡើងជាផ្នែកនៃកម្មវិធីអនុវត្តច្បាប់ប្រកួតប្រជែងរបស់ AANZFTA
(AANZFTA Competition Law Implementation Program)

ភ័ស្តុតាងអ្នកជំនាញនៅក្នុងបរិបទនៃសំណុំរឿងច្បាប់ប្រកួតប្រជែង

1. សេចក្តីផ្តើម

1.1 សៀវភៅមូលដ្ឋាននេះ មានគោលបំណងដើម្បី៖

- a. ធ្វើជាឯកសារផ្នែកលើគោលការណ៍សម្រាប់ការប្រើប្រាស់ដោយសមាជិកតុលាការ ក្នុងរដ្ឋសមាជិកនីមួយៗរបស់សមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ (អាស៊ាន) (Association of Southeast Asian Nations) ('ASEAN')។
- b. ផ្តល់នូវមគ្គុទ្ទេសក៍ជាក់ស្តែង និងផ្តល់ព័ត៌មានដល់ចៅក្រមដោយផ្ដោតលើការប្រឈម និងបញ្ហាដែលជួបប្រទះនៅក្នុងការវាយតម្លៃភ័ស្តុតាងស្មុគស្មាញពីអ្នកជំនាញក្នុងពេលធ្វើការ និងពិនិត្យសេចក្តីសម្រេចនានាក្រោមច្បាប់ប្រកួតប្រជែងនៅក្នុងរដ្ឋសមាជិកអាស៊ាន និង
- c. ជួយក្នុងការអភិវឌ្ឍច្បាប់ប្រកួតប្រជែងពីមុន ដែលបង្កើនភាពច្បាស់លាស់ផ្នែកច្បាប់ លើកកម្ពស់ប្រសិទ្ធភាព និងជំរុញសង្គតិភាព និងភាពអាចព្យាករណ៍បាននៅក្នុងបណ្តារដ្ឋសមាជិកអាស៊ាន និងចុងក្រោយ ចូលរួមចំណែកក្នុងការកំណត់គោលនយោបាយការប្រកួតប្រជែងមានលក្ខណៈល្អប្រសើរ។

1.1 សៀវភៅមូលដ្ឋានត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងបរិបទនៃភាពផ្សេងគ្នា និងដំណាក់កាលខុសៗគ្នានៃការរៀបចំច្បាប់ប្រកួតប្រជែងនៅក្នុងរដ្ឋសមាជិកអាស៊ាន។ សៀវភៅនេះមិនមានបំណងផ្តល់ព័ត៌មានជាក់លាក់ទៅតាមប្រទេសនីមួយៗទេ។

1.2 សៀវភៅមូលដ្ឋាននេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយចៅក្រមនៃតុលាការសហព័ន្ធអូស្ត្រាលី សម្រាប់ចៅក្រមនៅក្នុងរដ្ឋសមាជិកអាស៊ាន ដោយសហការយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយ OECD។ នេះគឺជាសៀវភៅមួយនៅក្នុងចំណោមសៀវភៅមូលដ្ឋានស្តីពីច្បាប់ប្រកួតប្រជែងជាបន្តបន្ទាប់ ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់គណៈកម្មការប្រកួតប្រជែងតំបន់ពាណិជ្ជកម្មសេរីអាស៊ាន អូស្ត្រាលីនូវីលេសេឡង់ (ASEAN Australia New Zealand Free Trade Area Competition Committee) ដែលជាផ្នែកមួយនៃកម្មវិធីអនុវត្តច្បាប់ប្រកួតប្រជែង (Competition Law Implementation Program) ('CLIP')។

2. តួនាទីធម្មតានៃភ័ស្តុតាងអ្នកជំនាញក្នុងសំណុំរឿងច្បាប់ប្រកួតប្រជែង

2.1 នៅក្នុងយុត្តាធិការជាច្រើន រាប់បញ្ចូលទាំងក្នុងបណ្តាប្រទេសអាស៊ាន តុលាការប្រឈមមុខនឹងបញ្ហាច្បាប់ប្រកួតប្រជែង ជាចម្បងនៅក្នុងបរិបទនៃការពិនិត្យរបស់តុលាការ ទៅលើសេចក្តីសម្រេចដែលបានធ្វើឡើងដោយអាជ្ញាធរត្រួតពិនិត្យការប្រកួតប្រជែង។ មានការពិនិត្យរបស់តុលាការចំនួនពីរប្រភេទធំៗដែលតុលាការអាចនឹងត្រូវចូលរួម។ ប្រភេទនៃការពិនិត្យឡើងវិញទីមួយ គឺពាក់ព័ន្ធនឹងថាតើសេចក្តីសម្រេចនោះត្រឹមត្រូវឬអត់។ ចំណុចនេះអាចតម្រូវឱ្យមានការពិនិត្យភាពស្របច្បាប់នៃសកម្មភាពរបស់អាជ្ញាធរដោយផ្អែក

ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area (AANZFTA)
Economic Cooperation Support Program (AECSPP)

លើមូលដ្ឋានមានកំណត់ជាក់លាក់ ដែលជាធម្មតាគឺភាពផ្ទុយនឹងច្បាប់ ភាពមិនសមហេតុផល ឬនីតិវិធីមិនត្រឹមត្រូវនៃការប្រព្រឹត្តិ ដែលជំទាស់។ ការពិនិត្យឡើងវិញលើមូលដ្ឋានទាំងនោះ នៅតែអាចមានការពិនិត្យយ៉ាងលម្អិតអំពីអង្គហេតុ និងភស្តុតាង ហើយនិង ភាពសមស្របនៃសកម្មភាពដែលបានធ្វើឡើងលើមូលដ្ឋាននៃអង្គហេតុ និងភស្តុតាងទាំងនោះ។ ការពិនិត្យរបស់តុលាការក៏អាចមាន លើលក្ខណៈសម្បត្តិផងដែរ ពោលគឺលើខ្លឹមសារនៃសកម្មភាព ឬសេចក្តីសម្រេចដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការវាយតម្លៃពេញលេញឡើងវិញ លើភាពត្រឹមត្រូវនៃសេចក្តីសម្រេចនោះ។ វិសាលភាពដែលការពិចារណាឡើងវិញនៃលក្ខណៈសម្បត្តិដែលអាចអនុញ្ញាតបាន គឺខុស គ្នាពីយុត្តាធិការមួយទៅយុត្តាធិការមួយទៀត។

- 2.2 ការពិនិត្យរបស់តុលាការទាំងពីរប្រភេទក៏ដូចជាករណីផ្សេងទៀតដែរ ដែលអាចពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាច្បាប់ប្រកួតប្រជែង អាចតម្រូវឱ្យ តុលាការកំណត់ទីផ្សារពាក់ព័ន្ធ ឬវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់នៃការប្រកួតប្រជែង។ ជាលទ្ធផល កត្តានេះតម្រូវឱ្យតុលាការប្រើប្រាស់ សេដ្ឋកិច្ច និងគំនិតសេដ្ឋកិច្ច ក៏ដូចជាតម្រូវឱ្យប្រើប្រាស់ចំណេះដឹងខាងបច្ចេកទេស ឬឧស្សាហកម្ម ទោះបីជាមានការតម្រូវឱ្យមាន ការវិភាគភាពសុគតស្មាញផ្សេងៗគ្នាក្តី អាស្រ័យលើរឿងក្តីនោះក៏ដោយ។ ចំណុចនេះប្រហែលជាមិនតម្រូវឱ្យមានក្នុងគ្រប់ករណីទេ។ គំនិតសេដ្ឋកិច្ចអាចជួយជូនដំណឹងអំពីការពិនិត្យបញ្ហាជាក់លាក់នៅក្នុងរឿងក្តីដែលបានផ្តល់ឱ្យ ហើយជួយបំភ្លឺលើសំណុំនៃអង្គហេតុ ដែលសុគតស្មាញជាញឹកញាប់។ ឧទាហរណ៍ ច្បាប់ប្រកួតប្រជែងរួមបញ្ចូលទាំងគំនិតដូចជា "ទីផ្សារ", "ការរឹតត្បិតការប្រកួត ប្រជែង", "ការរឹបអូសយកសិទ្ធិជាម្ចាស់", "ការរំលោភបំពានលើតួនាទីគ្របដណ្តប់" និងអ្វីផ្សេងទៀតដែលចៅក្រមមិនធ្លាប់ដឹង ច្បាស់ក្នុងការដោះស្រាយប្រភេទរឿងក្តីផ្សេងទៀត។ គំនិតទាំងនេះមិនអាចបកស្រាយដោយគ្រាន់តែសម្លឹងមើលអត្ថន័យធម្មតានៃ ពាក្យនោះទេ ក៏ប៉ុន្តែតម្រូវឱ្យមានការយល់ដឹងអំពីសេដ្ឋកិច្ចដែលបង្កើតជាមូលដ្ឋាន និងផ្តល់ព័ត៌មានអំពីគំនិតទាំងនេះផងដែរ។ លើសពីនេះទៅទៀត គំនិតទាំងនេះអាចវិវឌ្ឍន៍ទៅតាមពេលវេលា ដែលការស្រាវជ្រាវខាងសេដ្ឋកិច្ចបង្កើនការយល់ដឹងបន្ថែមទៀត អំពីតួនាទីនៃការប្រកួតប្រជែងក្នុងការជួយឱ្យទីផ្សារដំណើរការ។
- 2.3 ហេតុដូច្នេះហើយទើបលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសេដ្ឋកិច្ចដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងគោលនយោបាយ និងការអនុវត្តច្បាប់ប្រកួតប្រជែង ហើយនិងនៅក្នុងការបកស្រាយច្បាប់ប្រកួតប្រជែង ដូច្នេះចៅក្រមអាចទទួលបានជំនួយពីការពិចារណាលើគំនិត និងគោលការណ៍ សេដ្ឋកិច្ចដែលពាក់ព័ន្ធ។
- 2.4 ចៅក្រមអាចទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ពីការពន្យល់របស់អ្នកជំនាញមិនលម្អៀង និងការបកស្រាយអំពីគំនិតសេដ្ឋកិច្ច និងជំនាញ ឧស្សាហកម្ម ពាក់ព័ន្ធនឹងសំណួរជាក់លាក់ ឬបញ្ហាដែលកើតឡើងនៅក្នុងសំណុំរឿងច្បាប់ប្រកួតប្រជែង។
- 2.5 តួនាទីសំខាន់របស់សាក្សីជំនាញក្នុងសំណុំរឿងច្បាប់ប្រកួតប្រជែង គឺដើម្បីជួយដល់តុលាការដោយផ្តល់នូវគោលបំណង និងមតិមិន លម្អៀងទាក់ទងនឹងសំណួរ ឬបញ្ហាដែលស្ថិតនៅក្នុងវិស័យនៃជំនាញការចេះដឹងរបស់អ្នកជំនាញ។ តួនាទីរបស់តុលាការ គឺវាយតម្លៃ ភស្តុតាងអ្នកជំនាញ និងដើម្បីធ្វើការសន្និដ្ឋានដោយខ្លួនឯងលើសំណួរនៃអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ ការទទួល ខុសត្រូវច្បាស់លាស់របស់តុលាការ ខុសគ្នាពីយុត្តាធិការ ទៅយុត្តាធិការ ហើយមានភាពខុសគ្នាក្នុងការប្រើប្រាស់អ្នកជំនាញ និងទំ នាក់ទំនងរវាងចៅក្រម និងអ្នកជំនាញពេញទូទាំងយុត្តាធិការ។ នៅក្នុងយុត្តាធិការនៃច្បាប់ទូទៅ (common law) និងច្បាប់រដ្ឋ ប្បវេណី ចៅក្រមជាអ្នកទទួលខុសត្រូវចុងក្រោយដើម្បីវាយតម្លៃភស្តុតាងអ្នកជំនាញ។ ភាពខុសគ្នាសំខាន់ៗ ទាក់ទងនឹងរបៀបដែល ភស្តុតាងអ្នកជំនាញត្រូវបានណែនាំ និងភាពធំធេងនៃការត្រួតពិនិត្យដែលតុលាការមានលើការផលិតភស្តុតាងអ្នកជំនាញ។ នៅក្នុង ប្រព័ន្ធច្បាប់ទូទៅ វាគឺសម្រាប់ភាគីដែលត្រូវបង្ហាញ ហើយជំទាស់នឹងភស្តុតាង ហើយតួនាទីរបស់ចៅក្រមនៅដំណាក់កាលនេះ ជាចម្បង គឺដើម្បីគ្រប់គ្រងនូវអ្វីដែលភស្តុតាងដឹកនាំដោយភាគីអាចទទួលយកបាន។ ម្យ៉ាងវិញទៀត នៅក្នុងយុត្តាធិការនៃច្បាប់ រដ្ឋប្បវេណី ជាទូទៅចៅក្រមធ្វើការសម្រេចថាតើភស្តុតាងអ្នកជំនាញមួយណាដែលគួរបង្ហាញ និងជ្រើសរើសអ្នកជំនាញ។

ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area (AANZFTA)
Economic Cooperation Support Program (AECSF)

- 2.6 នៅទូទាំងពិភពលោក តួនាទីរបស់សាក្សីជំនាញគឺមិនត្រូវដើរតួជាអ្នកគាំទ្រភាគីណាមួយឡើយ។ ដោយមិនគិតពីអ្នកណាដែលរក្សាសេវាកម្មរបស់ពួកគេ កាតព្វកិច្ចដែលសំខាន់ជាងគេរបស់សាក្សីជំនាញ គឺដើម្បីជួយដល់តុលាការ។
- 2.7 ភាពស្មុគស្មាញនៃកំសុតាងសេដ្ឋកិច្ច និងការព្រួយបារម្ភអំពីភាពមិនលម្អៀងនៃសាក្សីជំនាញ បង្កើតឱ្យមានបញ្ហាប្រឈមទាក់ទងនឹងវិធីគ្រប់គ្រង និងវាយតម្លៃកំសុតាងទាំងនោះ។ បញ្ហាប្រឈមទាំងនេះ បាននាំឱ្យមានការអភិវឌ្ឍនៃបច្ចេកទេសគ្រប់គ្រងករណីនៅទូទាំងដែនយុត្តាធិការជាច្រើន រួមទាំងវិធានស្តីពី៖
 - a. លក្ខណៈសម្បត្តិរបស់អ្នកជំនាញ
 - b. ភាពអាចទទួលយកបាននៃកំសុតាងអ្នកជំនាញ
 - c. ការពិនិត្យកំសុតាងអ្នកជំនាញ និង
 - d. ការតែងតាំងអ្នកជំនាញរួម ឬអ្នកជំនាញតែងតាំងដោយតុលាការ។
- 2.8 វាក៏បាននាំទៅដល់ការផ្តល់ឱ្យតុលាការនូវប្រភពជំនាញខាងសេដ្ឋកិច្ច និងការខិតខំដើម្បីអភិវឌ្ឍសមត្ថភាព និងជំនាញបច្ចេកទេសរបស់ចៅក្រមផងដែរ។
- 2.9 យុត្តាធិការផ្សេងគ្នាបានអនុវត្តវិធីសាស្ត្រផ្សេងៗគ្នា ក្នុងការគ្រប់គ្រងករណីនៃកំសុតាងអ្នកជំនាញ។ សៀវភៅមូលដ្ឋាននេះ ពិភាក្សាអំពីការយល់ដឹងមួយចំនួន ដែលកើតឡើងភាគច្រើនពីបទពិសោធន៍របស់ចៅក្រមនៅប្រទេសអូស្ត្រាលីដែលអាចពាក់ព័ន្ធ សម្រាប់សមាជិកតុលាការនៅក្នុងរដ្ឋជាសមាជិកអាស៊ាន។
- 2.10 ដោយសារតួនាទីរបស់សាក្សីជំនាញគឺដើម្បីជួយដល់តុលាការ ជាទូទៅនៅជុំវិញពិភព លោកតុលាការអាចបញ្ជាឱ្យតែងតាំងសាក្សីជំនាញឯករាជ្យតាមសំណើរបស់ខ្លួន។ នៅក្នុងប្រព័ន្ធមួយចំនួន មានតែអ្នកជំនាញដែលបានតែងតាំងដោយតុលាការប៉ុណ្ណោះដែលត្រូវបានអនុញ្ញាត ហើយវាមានសារៈសំខាន់ណាស់ដែលការតែងតាំងអ្នកជំនាញបែបដូចនេះគឺមិនលម្អៀង និងត្រូវមានតម្លាភាព។ ចំណុចខ្លះខាតសំខាន់នៃវិធីសាស្ត្រនេះគឺថា វាអាចរារាំងតុលាការពីការទទួលបាននូវទស្សនៈត្រឹមត្រូវជាច្រើន ទោះបីជាបញ្ហានេះអាចត្រូវបានកាត់បន្ថយដោយការតែងតាំងក្រុមអ្នកជំនាញ ឬតាមរយៈការអន្តរាគមន៍របស់ភាគីក្នុងដំណាក់កាលជម្រះក្តី។

3. លក្ខខណ្ឌសម្រាប់ភាពអាចទទួលយកបាននៃកំសុតាងយោបល់អ្នកជំនាញ

- 3.1 នៅពេលដែលច្បាប់នៃយុត្តាធិការណាមួយអនុញ្ញាតឱ្យគូភាគីដឹកនាំកំសុតាងអ្នកជំនាញ តុលាការអាចបដិសេធ ឬដាក់កម្រិតលើការប្រើប្រាស់កំសុតាងនោះ យោងទៅតាមវិធាននៃកំសុតាងផ្ទាល់របស់តុលាការ។ អ្នកជំនាញសេដ្ឋកិច្ចដែលរក្សាទុកដើម្បីបង្ហាញកំសុតាងសេដ្ឋកិច្ចនៅក្នុងតុលាការ ទំនងជាត្រូវបានគេទទួលដឹងថាជាសាក្សីដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន និងមិនលម្អៀង ប្រសិនបើពួកគេត្រូវបានស្នើសុំឱ្យពន្យល់ពីមូលហេតុដែលទ្រឹស្តីសេដ្ឋកិច្ចជាក់លាក់មានហេតុផល និងមូលហេតុដែលវាត្រូវបានអនុវត្តចំពោះអង្គហេតុនៃករណីនោះ ជាជាងការឆ្លើយតបបទចោទចំពោះការអនុវត្តទ្រឹស្តីណាមួយ ដែលមានគោលបំណងតែមួយគត់គឺដើម្បីប្រើប្រយោជន៍របស់អតិថិជន។ ពួកគេក៏អាចនាំមកនូវទស្សនៈថ្មីៗដែលមានប្រយោជន៍ផងដែរ។
- 3.2 តុលាការអាចរកកំសុតាងដែលមិនអាចទទួលយកបាន ឬមានទម្ងន់តិចតួច អាស្រ័យលើវិធានពាក់ព័ន្ធនៃកំសុតាងនោះ។ គួរកត់សម្គាល់ថាមានភាពខុសគ្នានៅទូទាំងយុត្តាធិការ ទាក់ទងនឹងវិសាលភាពដែលវិធាន និងទម្រង់ការដែលដាក់បទប្បញ្ញត្តិដល់សាក្សីជំនាញសេដ្ឋកិច្ច នៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីរបស់តុលាការដែលបានបង្កើតឡើង។

ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area (AANZFTA)
Economic Cooperation Support Program (AECSP)

3.3 នៅប្រទេសអូស្ត្រាលី ភ័ស្តុតាងអ្នកជំនាញដែលបានដាក់ជូនដោយភាគី អាចត្រូវបានគេរកឃើញថាមិនអាចទទួលយកបាន ឬមានទម្ងន់តិចតួច ប្រសិនបើ៖

- a. សំណួរ ឬបញ្ហាដាក់លាក់ដែលអ្នកជំនាញគិតឃើញនោះ ស្ថិតនៅខាងក្រៅវិស័យជំនាញរបស់អ្នកជំនាញ។
- b. ការណែនាំដែលបានផ្តល់ឱ្យអ្នកជំនាញមិនបានលាតត្រដាងឱ្យដឹង។
- c. ការសន្មត ឬអង្គហេតុសំខាន់ៗចាំបាច់ដែលគាំទ្រគំនិត មិនបានលាតត្រដាងឱ្យដឹង ឬកែតម្រូវដោយភស្តុតាងផ្សេងទៀត។
- d. អ្នកជំនាញមិនអាចធ្វើការសាកសួរទាំងអស់ ដែលអ្នកជំនាញជឿជាក់ថាគួរឱ្យចង់បាន និងសមរម្យ ឬ
- e. មូលហេតុមិនត្រូវបានបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់។

3.4 ក្នុងយុត្តាធិការខ្លះ តុលាការយល់ថាមានប្រយោជន៍ក្នុងការបង្កើតបញ្ជីសំណួរដាក់ស្នែងសម្រាប់ចៅក្រម ដើម្បីសាកសួរអ្នកជំនាញ ក្នុងគោលបំណងវាយតម្លៃភាពជឿជាក់របស់ពួកគេ។ សំណួរទាំងនេះអាចផ្តោតលើបញ្ហានៃភាពអាចជឿជាក់បាន ភាពជាប់ទាក់ទង និងភាពស្ថិតស្ថេរផ្ទៃក្នុង ក៏ដូចជាថាតើទ្រឹស្តីជឿនលឿនត្រូវបានគេបោះពុម្ព នៅក្នុងការបោះពុម្ពផ្សាយសម្រាប់ការពិនិត្យឡើងវិញ របស់អ្នកមានឋានៈស្មើគ្នាឬអត់។

4. អ្នកជំនាញដែលមានលក្ខណៈសម្បត្តិត្រឹមត្រូវ

4.1 ភ័ស្តុតាងមតិរបស់អ្នកជំនាញនឹងមានតែជំនួយដល់តុលាការប៉ុណ្ណោះ ប្រសិនបើវាផ្អែកទាំងស្រុង ឬមួយផ្នែកទៅលើចំណេះដឹង ដែលមានជំនាញដែលកើតឡើងពីការបណ្តុះបណ្តាល ការសិក្សា ឬបទពិសោធន៍របស់អ្នកជំនាញ។

4.2 ក្នុងការវាយតម្លៃទម្ងន់ដែលបានផ្តល់ជូនភ័ស្តុតាងអ្នកជំនាញដែលបានដាក់ដោយភាគី ឬនៅពេលជ្រើសរើសអ្នកជំនាញដែលតែង តាំងដោយតុលាការ ចៅក្រមគួរតែពិចារណាពីលក្ខណៈសម្បត្តិរបស់អ្នកជំនាញ ក្នុងការឱ្យយោបល់លើសំណួរដាក់លាក់ ឬបញ្ហា ដែលកើតឡើងនៅក្នុងករណីនោះ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកសិក្សានៅក្នុងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច ប្រហែលជាមិនមានលក្ខណៈសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីឱ្យយោបល់ពីការប្រតិបត្តិការនៃឧស្សាហកម្មដាក់លាក់ណាមួយ ដែលអ្នកសិក្សាមិនបានសិក្សា ឬធ្វើការនៅក្នុងវិស័យនោះទេ។

4.3 ភាពជឿជាក់របស់សាក្សីជំនាញដែលបានជ្រើសរើសដោយភាគី អាចជាប្រធានបទនៃការវាយតម្លៃអវិជ្ជមានដោយចៅក្រម ប្រសិនបើលក្ខណៈសម្បត្តិរបស់អ្នកជំនាញមិនរឹងមាំ ហើយមានចែងយ៉ាងច្បាស់លាស់នៅក្នុងភ័ស្តុតាង ឬប្រសិនបើយោបល់របស់ អ្នកជំនាញ ហាក់ដូចជាខ្វះលក្ខណៈស្របតាមការពិត ឬមានការប្រកាន់បក្សពួក។

5. របាយការណ៍អ្នកជំនាញ

5.1 ជាការអនុវត្តទូទៅនៅក្នុងពិភពលោក សម្រាប់ភ័ស្តុតាងអ្នកជំនាញក្នុងបញ្ហាការប្រកួតប្រជែងត្រូវបានដាក់ជាទម្រង់នៃរបាយការណ៍ អ្នកជំនាញ។ ខ្លឹមសារនៃរបាយការណ៍ទាំងនោះអាចត្រូវបានជំទាស់ ស្របតាមវិធានភ័ស្តុតាងនៃយុត្តាធិការនីមួយៗ ឧទាហរណ៍ តាមរយៈការសាកសួរចម្លើយសាក្សីនៅក្នុងតុលាការ ឬតាមរយៈការដាក់របាយការណ៍អ្នកជំនាញពីភាគីផ្សេងទៀត។

5.2 របាយការណ៍អ្នកជំនាញនឹងបានជាជំនួយភាគច្រើនដល់តុលាការ ប្រសិនបើរបាយការណ៍នោះ៖

ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area (AANZFTA)
Economic Cooperation Support Program (AECSP)

- a. បង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ ដោយរួមបញ្ចូលទាំងការសង្ខេបខ្លីៗនៅដើមដំបូង និងការបង្កើតហេតុផលសម្រាប់មតិនីមួយៗ ហើយចៀសវាងពីការប្រើពាក្យបច្ចេកទេសភាសាមិនច្បាស់លាស់ ក្នុងករណីដែលអាចធ្វើទៅបាន។
- b. ការជាប់ទាក់ទិនដែលសំខាន់បំផុត ដើម្បីបង្ហាញពីមតិលើសំណួរ ឬបញ្ហាដែលបានកំណត់ច្បាស់លាស់ ជាជាងការនិយាយ ឥតចុងឥតដើម ឬការផ្តល់ទ្រឹស្តីទូទៅ និង
- c. មិនប្រើសំឡេងតទល់គ្នា ឬរករឿងគ្នា។

5.3 ជាពិសេសក្នុងករណីនៃអ្នកជំនាញដែលបានតែងតាំងដោយភាគីណាមួយ តុលាការអាចពិចារណាផងដែរថា តើរបាយការណ៍នោះ មានដាក់បញ្ចូល៖

- a. លក្ខណៈសម្បត្តិរបស់អ្នកជំនាញដែលបានរៀបចំវាឬអត់។
- b. ការណែនាំដែលបានផ្តល់ឱ្យអ្នកជំនាញ រួមទាំងសំណួរដាក់លាក់ណាមួយដែលអ្នកជំនាញត្រូវបានស្នើសុំឱ្យដោះស្រាយ។
- c. រាល់ការសន្មត និងអង្កេតហេតុសំខាន់ចាំបាច់ដែលមតិនីមួយៗមានជាមូលដ្ឋាន។
- d. មូលហេតុ និងអក្សរសាស្ត្រពាក់ព័ន្ធ ឬសម្ភារៈផ្សេងទៀតដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងការគាំទ្រមតិនីមួយៗ។
- e. រាល់ការពិនិត្យ ធ្វើតេស្ត ឬការស៊ើបអង្កេតផ្សេងទៀតដែលអ្នកជំនាញបានពឹងផ្អែក រួមមានអត្តសញ្ញាណ និងលក្ខណៈសម្បត្តិ របស់បុគ្គលដែលបានរៀបចំ
- f. លក្ខណៈពិសេសៗនៃមតិណាមួយដែលបានបញ្ចេញដោយមនុស្សម្នាក់ទៀត ដែលយោបល់របស់អ្នកជំនាញបានទទួលយក និងពឹងផ្អែកលើ។
- g. ការបដិសេធដែលសមរម្យ ប្រសិនបើមានបញ្ហាណាមួយស្ថិតនៅខាងក្រៅវិស័យជំនាញរបស់អ្នកជំនាញ ឬប្រសិនបើ យោបល់បញ្ចប់មិនអាចបង្ហាញបាន ដោយសារតែទិន្នន័យមិនគ្រប់គ្រាន់ ឬសម្រាប់ហេតុផលផ្សេងទៀត និង
- h. លក្ខណៈសម្បត្តិសមស្របផ្សេងទៀតលើយោបល់ដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងរបាយការណ៍ ដែលប្រសិនបើគ្មានលក្ខណៈសម្បត្តិ ទាំងនេះទេ នោះរបាយការណ៍អាចមិនពេញលេញ ឬមិនត្រឹមត្រូវឡើយ។

6. ការប្រើប្រាស់សមស្របនៃភស្តុតាងអ្នកជំនាញ និងសាក្សីជំនាញ

6.1 ការគ្រប់គ្រងភស្តុតាងអ្នកជំនាញគឺចាំបាច់ក្នុងករណីនៃការប្រកួតប្រជែងភាគច្រើន។ ដូចដែលបានកត់សម្គាល់ខាងលើ យន្តការ និងអំណាចដែលមានសម្រាប់តុលាការដើម្បីគ្រប់គ្រងភស្តុតាងអ្នកជំនាញ មានភាពខុសគ្នាទៅតាមយុត្តាធិការនីមួយៗ។

6.2 ដើម្បីសម្របសម្រួលការប្រើប្រាស់ភស្តុតាងអ្នកជំនាញប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនៅប្រទេសអូស្ត្រាលី តុលាការអាចស្វែងរកការ កំណត់ជាមុន ទៅលើ៖

- a. ចំនួនសាក្សីជំនាញដែលត្រូវបានដាក់ស្នើសម្រាប់ភាគីនីមួយៗពឹងផ្អែកលើ
- b. ផ្នែកជំនាញរៀងៗខ្លួនរបស់ពួកគេ
- c. បញ្ហាដែលត្រូវបានដាក់ស្នើអ្នកជំនាញម្នាក់ៗនឹងត្រូវដោះស្រាយ និង
- d. របៀបដែលភស្តុតាងអ្នកជំនាញអាចមានការគ្រប់គ្រងបានល្អបំផុត។

- 6.3 ជាញឹកញាប់ វាជាការប្រសើរដែលភាគីនានាគួរព្យាយាមដើម្បីយល់ព្រមជាមុនលើសំណួរ ឬបញ្ហាដែលបានដាក់ស្នើដើម្បីដាក់មុវត្តនៃកំសុតាងអ្នកជំនាញ ក៏ដូចជាអង្គហេតុពាក់ព័ន្ធ និងការសន្មតផងដែរ។ តុលាការអាចពិចារណាធ្វើការចេញសេចក្តីបង្គាប់ដើម្បីជួយសម្រួលដល់បញ្ហានេះ។
- 6.4 ប្រសិនបើអាច ការចូលរួមដំបូងរបស់តុលាការក្នុងការគ្រប់គ្រងកំសុតាងអ្នកជំនាញ អាចធានាថារាល់សំណួរ ឬការសន្មតដែលបានផ្តល់ជូនអ្នកជំនាញ ត្រូវបានផ្តល់ជូនដោយមិនលម្អៀង និងតាមរបៀបដែលអ្នកជំនាញមិនត្រូវបានកំណត់ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាដែលជ្រើសរើស មិនពាក់ព័ន្ធ ឬមិនសំខាន់។ វាក៏អាចធានាផងដែរថា កំសុតាងអ្នកជំនាញមិនត្រឹមតែពន្យល់ពីទ្រឹស្តីសេដ្ឋកិច្ចប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងវិធីដែលអាចអនុវត្តបាននៅក្នុងកាលៈទេសៈជាក់លាក់នៃរឿងក្តីនៅចំពោះតុលាការផងដែរ។
- 6.5 ការគ្រប់គ្រងករណីល្អ ក៏អាចជំនះលើហានិភ័យជាច្រើននៃការប្រើប្រាស់កំសុតាងអ្នកជំនាញផងដែរ រួមមានការគ្រប់គ្រង បរិមាណពេលវេលានៃការរៀបចំ និងថ្លៃដើមរបស់វា។
- 6.6 ទូទៅជាងនេះទៅទៀត គោលការណ៍សំខាន់ៗមួយចំនួនត្រូវបានកំណត់ដោយ OECD ដែលអាចជួយដល់តុលាការនៅពេលអ្នកជំនាញមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការជំនុំជម្រះក្តីនៃច្បាប់ប្រកួតប្រជែង។ អ្នកជំនាញខាងសេដ្ឋកិច្ច មិនគួរពឹងផ្អែកថាជាសាក្សីពិតនោះឡើយ ផ្ទុយទៅវិញពួកគេគួរតែផ្តោតលើការវិភាគសេដ្ឋកិច្ច ឬសេដ្ឋកិច្ចមាត្រសាស្ត្រនៃអង្គហេតុដែលបានណែនាំ និងបង្កើតរួចហើយតាមរយៈសាក្សីដទៃទៀត។ ទ្រឹស្តីសេដ្ឋកិច្ច និងវិធីសាស្ត្រដែលជឿនលឿន គួរតែត្រូវធ្វើតេស្តឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់នៅក្នុងសហគមន៍សេដ្ឋកិច្ច។ អ្នកជំនាញមិនគួរត្រូវបានកំណត់ឱ្យចង្អៀតនៅក្នុងទិន្នន័យដែលពួកគេវិភាគនោះទេ។ អ្នកជំនាញសេដ្ឋកិច្ចមិនគួរត្រូវបានដាក់ស្នើថាអ្នកជំនាញក្នុងវិស័យទេ បើមិនដូច្នោះទេ ភាពជឿជាក់របស់ពួកគេអាចនឹងរងការប៉ះពាល់ខ្លាំងក្នុងពេលជំនុំជម្រះ។ ជាចុងបញ្ចប់ វាជាការសំខាន់ដែលត្រូវចងចាំថា អ្នកជំនាញអាចមានទាំងតួនាទីវាយលុក និងការពារដើម្បីដើរតួក្នុងករណីដែលបានផ្តល់ឱ្យ។

7. គំរូរបស់កំសុតាងអ្នកជំនាញ

- 7.1 ប្រទេសអូស្ត្រាលីគឺជាយុត្តាធិការនៃច្បាប់ common law មួយ ដែលមានប្រព័ន្ធច្បាប់ផ្តល់ឱ្យគ្នាទល់គ្នា។ ដូច្នោះ ក្នុងរឿងក្តីនានានៅចំពោះមុខតុលាការអូស្ត្រាលី ភាគីនីមួយៗនៃដំណើរការនីតិវិធីដែលជំទាស់ អាចស្វែងរកកំសុតាងដែលសំខាន់ជាងគេពីអ្នកជំនាញម្នាក់ ឬច្រើននាក់ដើម្បីគាំទ្ររឿងក្តីរបស់ពួកគេ។ តាមទម្លាប់ កំសុតាងបែបនេះត្រូវបានជំទាស់ដោយស្មារតីជំទាស់ក្នុងអំឡុងពេលការសាកសួរចម្លើយសាក្សី។
- 7.2 ក្នុងករណីខ្លះ វិធីសាស្ត្រតាមទម្លាប់នេះចំពោះកំសុតាងអ្នកជំនាញ បានជាគំរូសមស្របបំផុតនៃការបង្ហាញកំសុតាងអ្នកជំនាញ។ ប្រព័ន្ធផ្សេងទៀតមានវិធីសាស្ត្រផ្សេងទៀតចំពោះកំសុតាងអ្នកជំនាញ ដែលនឹងអនុវត្តយ៉ាងល្អចំពោះរឿងក្តីមួយចំនួន។ ឧទាហរណ៍នៅក្នុងយុត្តាធិការនៃច្បាប់រដ្ឋប្រជាជាតិ អ្នកជំនាញជាទូទៅត្រូវបានតែងតាំងរួមគ្នាដោយគូភាគី ឬដោយតុលាការតែប៉ុណ្ណោះ។
- 7.3 ក្នុងករណីណាក៏ដោយ វិធីសាស្ត្រផ្សេងទៀតចំពោះកំសុតាងអ្នកជំនាញអាចជាការប្រសើរសម្រាប់រឿងក្តីនីមួយៗ។ នៅប្រទេសអូស្ត្រាលី ដែលតុលាការមានអំណាចគ្រប់គ្រងរឿងក្តីយ៉ាងទូលំទូលាយ តុលាការអាចពិចារណាគំរូជម្រើសផ្សេងទៀតសម្រាប់ការបង្ហាញកំសុតាងអ្នកជំនាញ។
- 7.4 គំរូជម្រើសផ្សេងមួយដែលអាចត្រូវបានពិចារណា គឺការផ្តល់កំសុតាងអ្នកជំនាញស្របពេលជាមួយគ្នា ដែលត្រូវបានគេស្គាល់នៅប្រទេសអូស្ត្រាលីថា ‘ផ្ទង់តូចទឹកក្តៅ’។ វិធីសាស្ត្រនេះត្រូវបានគេប្រើជាទូទៅនៅក្នុងករណីនៃច្បាប់ការប្រកួតប្រជែងរបស់

ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area (AANZFTA)
Economic Cooperation Support Program (AECSF)

ប្រទេសអូស្ត្រាលី ក៏ដូចជានៅប្រទេសនូវវែលសេឡង់ ហើយម្តងម្កាលនៅចក្រភពអង់គ្លេស។ វាពាក់ព័ន្ធនឹងអ្នកជំនាញរៀបចំរបាយការណ៍រួមមួយ ដែលកំណត់កន្លែងដែលពួកគេយល់ស្រប និងកន្លែងដែលពួកគេមិនយល់ស្រប។ អ្នកសម្របសម្រួលឯករាជ្យម្នាក់អាចត្រូវបានគេតែងតាំងដើម្បីត្រួតពិនិត្យដំណើរការនេះ។ នៅពេលសវនាការអ្នកជំនាញត្រូវបានកោះហៅឱ្យផ្តល់ភស្តុតាងក្នុងពេលតែមួយ។ ដំណើរការនៃការផ្តល់ភស្តុតាងស្របពេលជាមួយគ្នា គួរតែអនុញ្ញាតឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរដែលមានលំដាប់សមរម្យ ហើយមានសណ្តាប់ធ្នាប់រវាងសាក្សីជំនាញសម្រាប់ភាគីនីមួយៗ ក៏ដូចជារវាងសាក្សីជំនាញនីមួយៗ មេធាវីសម្រាប់ភាគីនីមួយៗ និងតុលាការដែរ។ នៅក្នុងសវនាការ សាក្សីជំនាញអាចត្រូវបានផ្តល់ឱកាសដើម្បីផ្តល់នូវសេចក្តីសង្ខេបនៃគំនិតរបស់ពួកគេ ហើយពន្យល់ពីអ្វីដែលពួកគេចាត់ទុកថាជាបញ្ហាចម្បងនៃការមិនចុះសម្រុងគ្នារវាងអ្នកជំនាញ ដូចដែលពួកគេបានឃើញ ជាពាក្យរបស់ពួកគេផ្ទាល់។

8. ប្រភពព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធ

8.1 ធនធានខាងក្រោម ផ្តល់ព័ត៌មានបន្ថែមទាក់ទងនឹងការប្រើប្រាស់នៃភស្តុតាងសំអាងលើហេតុការណ៍នៅក្នុងសំណុំរឿងច្បាប់ប្រកួតប្រជែង។ ឯកសារនេះប្រើជាឯកសារយោងទូទៅដ៏មានប្រយោជន៍ សម្រាប់ចៅក្រមនៅក្នុងរដ្ឋជាសមាជិកអាស៊ាន៖

- a. ចៅក្រម Middleton [ភស្តុតាងសេដ្ឋកិច្ចអ្នកជំនាញ](#) ថ្ងៃទី១៦ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៧
- b. OECD [ការបង្ហាញទ្រឹស្តីសេដ្ឋកិច្ចសុគតស្មាញដល់ចៅក្រម](#) ឆ្នាំ២០០៨
- c. OECD [យុត្តិធម៌នីតិវិធី៖ អាជ្ញាធរប្រកួតប្រជែង តុលាការ និងការអភិវឌ្ឍថ្មីៗ](#) ឆ្នាំ២០១១
- d. ចៅក្រម Rares [ការប្រើប្រាស់ "ធុងងូតទឹកក្តៅ" - របៀបដែលភស្តុតាងអ្នកជំនាញផ្តល់ស្របពេលជាមួយគ្នា ជួយដល់ការយល់ដឹងអំពីបញ្ហា"](#) ថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៣
- e. តុលាការសហព័ន្ធអូស្ត្រាលី (Federal Court of Australia) [កំណត់សម្គាល់ការអនុវត្តភស្តុតាងអ្នកជំនាញ \(GPN-EXPT\)](#) ថ្ងៃទី២៥ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៦
- f. OECD [ដំណោះស្រាយនៃករណីប្រកួតប្រជែងដោយតុលាការអ្នកជំនាញ និងអ្នកឯករាជ្យ៖ ការធ្វើសារពើកំណ្តាបទពិសោធអន្តរជាតិ](#) ឆ្នាំ២០១៦
- g. Federal Court of Australia [ការណែនាំភស្តុតាងអ្នកជំនាញ និងសាក្សីជំនាញ](#)